

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการบริการสุขภาพจิตชุมชนของประชาชน
ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในกรุงเทพมหานครนี้มีขั้นตอนและวิธีในการดำเนินการวิจัย
ดังต่อไปนี้

การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชากรอายุระหว่าง 21 -
60 ปี จำนวน 200 คน จากประชากร 2 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชนเมือง และกลุ่มชุมชนชนบทใน
กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ตัวอย่างประชากรจากการสุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบเป็นขั้นตอน
(Multi-Stage Sampling) ดังนี้

1. จัดกลุ่มเขตชุมชนเมือง และเขตชุมชนชนบทโดยใช้หลักเกณฑ์การแบ่งตาม
พระราชบัญญัติการผังเมือง กรุงเทพมหานครปี 2518 ร่วมกับเกณฑ์การแบ่งโดยใช้พื้นที่ดิน
และความหนาแน่นของประชากร และแยกตามผังแม่น้ำเจ้าพระยา ได้ดังนี้

กลุ่มชุมชนเมือง

ฝั่งพระนคร ได้แก่ เขตพระนคร เขตคูสิต เขตสัมพันธวงศ์ เขต-
ป้อมปราบ เขตพญาไท เขตห้วยขวาง เขตบางรัก และเขตปทุมวัน

ฝั่งธนบุรี ได้แก่ เขตธนบุรี เขตคลองสาน และเขตบางกอกใหญ่

กลุ่มชุมชนชนบท

ฝั่งพระนคร ได้แก่ เขตมีนบุรี เขตหนองจอกและเขตลาดกระบัง

ฝั่งธนบุรี ได้แก่ เขตบางขุนเทียน เขตคลองสานและเขตหนองแขม

หมายเหตุ การที่ผู้วิจัยคัดเลือกชุมชนชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ เขตยานนาวา เขตพระโขนง เขตบางกะปิ เขตบางเขน เขตราชบุรีบูรณะ เขตบางกอกน้อยและเขตภาษีเจริญออก เนื่องจากเขตเหล่านี้มีย่านที่อยู่อาศัยและลักษณะประชากรที่ปะปนกันระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยที่บางส่วนของเขตเหล่านี้เป็นย่านพาณิชยกรรม ย่านอุตสาหกรรม ย่านที่อยู่อาศัยที่หนาแน่น บางบาง และมีย่านเกษตรกรรมรวมอยู่ด้วย ผู้วิจัยจึงเชื่อว่า ประชากรในเขตเหล่านี้ไม่เหมาะที่จะเป็นตัวแทนของประชากรในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่ชัดเจนได้

2. เลือกเขตกลุ่มละ 2 เขต ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากขึ้นมาพวกละ 1 เขต เขตที่ถูกเลือกมี 4 เขต ดังนี้

กลุ่มชุมชนเมือง

ฝั่งพระนคร	โต๊แก	เขตพญาไท
ฝั่งธนบุรี	โต๊แก	เขตบางกอกใหญ่

กลุ่มชุมชนชนบท

ฝั่งพระนคร	โต๊แก	เขตหนองจอก
ฝั่งธนบุรี	โต๊แก	เขตคลองสาน

3. เลือกย่านสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยอาศัยข้อมูลจากการแบ่งเขตที่อยู่อาศัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ร่วมกับการสอบถามไปยังที่ว่าการ เขตที่ถูกเลือกและการสำรวจของผู้วิจัยเอง เลือกย่านที่อยู่อาศัยในเขตที่ถูกเลือกโดยมีเกณฑ์ซึ่งผู้วิจัยตั้งขึ้นเองดังนี้

เขตชุมชนเมือง จะต้องเป็นย่านที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นของคนหลายระดับชั้น ซึ่งไม่ใช่แฟลตและไม่เป็นแหล่งสลัม ไม่ใช่ชุมชนที่ตั้งขึ้นใหม่ เช่น บ้านจัดสรร เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการใช้ตัวอย่างประชากรที่เพี้ยนหลักแหล่งมาจากที่อื่น และอาศัยอยู่ในที่นั้นในเวลาอันสั้น

เขตชุมชนชนบท จะต้องเป็นย่านที่อยู่อาศัยในเขตประกอบการ เกษตรกรรม ซึ่งเป็นบ้านที่อยู่กันเป็นชุมชนเล็ก ๆ ตามริมคลอง

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยเลือกได้สถานที่สุ่มตัวอย่างดังนี้

ชุมชนเมือง ได้แก่ ย่านที่อยู่อาศัยในซอยอินทามระ ถนนสุทธิสารวินิจฉัย ย่านที่อยู่อาศัยในซอยรัชฎาภิเษก ประตูน้ํา และย่านที่อยู่อาศัยในซอยวัดใหม่พระพิเรนทร์ ซึ่งเชื่อมระหว่างถนนจรัลสนิทวงศ์ และถนนอิสรภาพ

ชุมชนชนบท ได้แก่ ย่านที่อยู่อาศัยริมคลองเนื่องเขต และคลองหลวงแพ่ง เขตหนองจอก ซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรม ประชากรเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพทำนา และย่านที่อยู่อาศัย ริมคลองบางเชือกหนัง เขตคลองจั่น ซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมเช่นเดียวกัน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผัก และสวนผลไม้

4. ในระดับหน่วยประชากร สุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัว ด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systemic Random Sampling) ดังนี้

ชุมชนเมือง นับบ้านต้นซอยคานชายมือเป็นบ้านที่หนึ่ง แล้วนับถัดไปอีก 3 หลัง เป็นบ้านตัวอย่างหลังที่สอง แล้วนับถัดไปเรื่อย ๆ จนครบจำนวนที่ต้องการ (ถาม 1 บ้าน เว้น 3 บ้าน) โดยกำหนดให้สอบถามประชากรย่านสุทธิสาร จำนวน 30 คน ย่านประตูน้ํา จำนวน 20 คน และย่านวัดใหม่พระพิเรนทร์ จำนวน 50 คน รวมประชากรในเขตชุมชนเมือง 100 คน

ชุมชนชนบท นับบ้านริมคลองเนื่องเขตติดต่อกับคลองหลวงแพ่ง ซึ่งเป็นคลองกันเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นบ้านแรก นับถัดไปอีก 1 หลัง เป็นบ้านตัวอย่างหลังที่สอง แล้วนับถัดไปเรื่อย ๆ จนครบจำนวนที่ต้องการ (ถาม 1 บ้าน เว้น 1 บ้าน) โดยกำหนดให้สอบถามประชากรในย่านนี้ จำนวน 50 คน ส่วนเขตบางเชือกหนังก็นับด้วยวิธีเดียวกัน แต่เก็บตัวอย่างทั้งสองฝั่งคลอง โดยกำหนดจำนวนตัวอย่างประชากรในเขตนี้ จำนวน 50 คน รวมประชากรในเขตชุมชนชนบท 100 คน การที่ไม่สามารถเก็บตัวอย่างประชากรในเขตชนบทให้เป็นระบบเดียวกับเขตเมืองได้เนื่องจากที่อยู่อาศัยในชุมชนชนบทห่างกันมาก การเว้นบ้านเป็นจำนวนมากไม่สามารถจะทำได้

ในการเก็บข้อมูลของทั้งสองชุมชนจะสอบถามข้อมูลสลับกันระหว่างพอบ้านและแม่บ้าน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการได้ตัวอย่างประชากรที่หนักไปทางเพศใดเพศหนึ่งจนเกินไป ในกรณีที่ครอบครัวที่สุ่มได้มีพอบ้านหรือแม่บ้านอายุเกิน 60 ปี ให้สอบถามสมาชิกในบ้านคนใดคนหนึ่งแทน หรือถ้าพอบ้าน แม่บ้านไม่อยู่ก็สอบถามสมาชิกคนใด คนหนึ่งในบ้าน ซึ่งมีอายุระหว่าง 21-60 ปี และในกรณีที่บ้านที่ถูกสุ่มไม่มีคนอยู่ ให้นำเอาบ้านหลังถัดไปเป็นบ้านตัวอย่างแทน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ จากหนังสือตำรา บทความ งานวิจัย การซักถามและการอภิปรายต่าง ๆ แล้วสร้างแบบสอบถามขึ้น 1 ชุด แบ่งเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นการสำรวจปัญหาสุขภาพจิตและวิธีการแก้ปัญหาโดยวิธีคิดอัตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 45 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นส่วนที่สำรวจปัจจัยทางด้านสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของคนในชุมชน โดยคิดอัตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 38 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นส่วนที่สำรวจความต้องการบริการสุขภาพจิตชุมชนชนิดต่าง ๆ เป็นแบบสำรวจรายการ จำนวน 15 ข้อ

2. นำแบบสอบถามนี้ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

2.1 เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิต และมีผลงานทางด้านการศึกษา การวิจัยทางด้านสุขภาพจิต

2.2 เป็นบุคคลซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในทีมสุขภาพจิต ซึ่งได้แก่จิตแพทย์ พยาบาลจิตเวช นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

2.3 เป็นผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่สอนหรือให้การศึกษาเรื่องสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์

จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่านจากสถาบันต่าง ๆ ดังนี้

มหาวิทยาลัยมหิดล	4	ท่าน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1	ท่าน
ศูนย์สุขภาพจิต	1	ท่าน
โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า	1	ท่าน

จากผลการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถาม ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นตรงกัน ร้อยละ 85.5 ที่เหลือเป็นส่วนที่ปรับปรุงและเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอเหล่านั้นมาปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามใหม่ ได้แบบสอบถามฉบับใหม่ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวและความรู้เรื่องสุขภาพจิตและแหล่งบริการสุขภาพจิตในชุมชน จำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นอัตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับเกี่ยวกับปัญหาและการแสดงออกต่อปัญหาด้านสุขภาพจิตและวิธีการแก้ปัญหาเมื่อมีภาวะกดดันทางอารมณ์ จำนวน 47 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นอัตราส่วนประเมินค่า เกี่ยวกับรายละเอียดของความต้องการบริการสุขภาพจิตชุมชน จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นอัตราส่วนประเมินค่า เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพจิตในชุมชน จำนวน 41 ข้อ

3. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้วไปทดสอบหาความเที่ยงและความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยการนำไปทดลองใช้ (Try out) กับ

ประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรจริงมากที่สุด จำนวน 19 คน นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเที่ยงและความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามโดยวิธีการทดสอบความแปรปรวน ซึ่งเรียกว่า ครอนบาค แอลฟา (Cronbach Alpha) ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$R_{\alpha} = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum \sigma_i^2}{\sigma_t^2} \right]$$

โดยที่	R_{α}	หมายถึง	ค่าของความเที่ยงและความเชื่อถือได้
	k	หมายถึง	จำนวนข้อในแบบสอบถามทั้งหมด
	$\sum \sigma_i^2$	หมายถึง	ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนในแต่ละข้อ
	σ_t^2	หมายถึง	ความแปรปรวนของคะแนนในแบบสอบถามทั้งหมด

ผลของการคำนวณค่าความเที่ยงและความเชื่อถือได้ (R_{α}) เป็น .84 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามชุดนี้มีความตรงและความเที่ยงซึ่งเชื่อถือได้

4. นำแบบสอบถามชุดที่ทดสอบหาความตรงและความเที่ยงแล้วมาปรับปรุงส่วนที่บกพร่อง เช่น การวางแบบฟอร์ม การแก้ไขถ้อยคำและการเรียงลำดับข้อใหม่ เป็นต้น แล้วจึงนำแบบสอบถามชุดนี้ออกใช้

ในการดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยเก็บข้อมูลได้ดำเนินการเก็บด้วยตนเอง โดยการส่งแบบสอบถามให้แก่วัยรุ่นที่สุ่มได้ทีละคนให้ตอบทันที แล้วรับกลับ ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ส่งแบบสอบถามจะอยู่ที่นั่นด้วย เพื่อให้คำอธิบายในกรณีที่มีข้อซักถาม และในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามอ่านหนังสือไม่คล่องหรืออ่านไม่คล่อง ผู้ส่งแบบสอบถามจะอ่านให้ฟัง แล้วให้ผู้ตอบเลือกคำตอบตามรายการในแบบสอบถาม

ผู้ช่วยเก็บข้อมูลเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 4 จำนวน 10 คน ซึ่งได้รับการฝึกหัดให้ใช้แบบสอบถามจากผู้วิจัยแล้วเป็นอย่างดี การเก็บข้อมูลจะกระทำเฉพาะวันเสาร์

¹ Lee Joseph Cronbach, Aptitudes and Instructional Method :

A handbook for Research and Interpretations, (New York : Irvington,

และวันอาทิตย์ระหว่างเวลา 08.00 น. ถึง 17.00 น.

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติดังนี้

1. ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม คำนวณเสนอเป็นอัตราส่วนร้อยละ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิต วิธีการแก้ปัญหาเมื่อมีภาวะกดดันทางอารมณ์ ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพจิตและความต้องการบริการสุขภาพจิตชุมชน คำนวณ หาค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์ตามเกณฑ์ดังนี้

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพจิต

คะแนนเฉลี่ย	1.00	-1.44	หมายถึง	ไม่มีปัญหา
คะแนนเฉลี่ย	1.45	-1.84	หมายถึง	มีแนวโน้มที่จะมีปัญหา
คะแนนเฉลี่ย	1.85	-2.34	หมายถึง	มีปัญหาในระดับต่ำ
คะแนนเฉลี่ย	2.35	-3.04	หมายถึง	มีปัญหาในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.05	-5.00	หมายถึง	มีปัญหาในระดับสูง

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแก้ปัญหาเมื่อมีภาวะกดดันทางอารมณ์ ผู้วิจัยจัดกลุ่มดังนี้

2.1 ขอความช่วยเหลือจากบิดามารดา และ/หรือญาติ

ข้อ 1	คะแนนรวม	5
2.2 ปรึกษาสามีหรือภรรยา	ข้อ 2	คะแนนรวม 5
2.3 พูดคุยกับเพื่อนสนิท	ข้อ 3	คะแนนรวม 5
2.4 ท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ	ข้อ 4, 5	คะแนนรวม 10
2.5 แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง	ข้อ 6, 7, 8	คะแนนรวม 15
2.6 ปรึกษาบุคคลากรทีมจิตเวช	ข้อ 9	คะแนนรวม 5
2.7 ฟังกิจกรรมและสถาบันทางศาสนา	ข้อ 10, 11, 12	คะแนนรวม 15
2.8 ใช้อัดกอดฮอลล์และยาสงบประสาท	ข้อ 13, 14, 15	คะแนนรวม 15
2.9 ฟังวิถีทางไสยศาสตร์	ข้อ 16, 17	คะแนนรวม 10

2.10 ใช้กิจกรรมการออกกำลังกายและงานอดิเรก

ข้อ 18, 19, 20 คะแนนรวม 15

2.11 ปรึกษาผู้ที่เคารพนับถือในชุมชน ข้อ 21 คะแนนรวม 5

2.12 เทียบเทรตามสถานเริงรมย์ ข้อ 22 คะแนนรวม 5

ส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการบริการสุขภาพจิตชุมชน

คะแนน	1	หมายถึง	ไม่ต้องการ
คะแนน	2	หมายถึง	ต้องการน้อย
คะแนน	3	หมายถึง	ต้องการปานกลาง
คะแนน	4	หมายถึง	ต้องการมาก
คะแนน	5	หมายถึง	ต้องการมากที่สุด

3. ทดสอบสมมติฐานของการวิจัยด้วยวิธีการทดสอบค่าที่ ที่ระดับ

ความมีนัยสำคัญ .05

เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตารางประกอบการบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย¹

1. คะแนนเฉลี่ย

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}}{n - 1}}$$

3. อัตราส่วนวิกฤติของข้อมูลที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1) s_1^2 + (n_2 - 1) s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

¹Monroe, Operating Instructions (New Jersey : The Calculator Co., 1974), pp. 20 - 22.

โดยที่ $\bar{x}$	หมายถึง	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ΣX	หมายถึง	ผลรวมของคะแนนดิบ
ΣX^2	หมายถึง	ผลรวมของกำลังสองของคะแนน
n	หมายถึง	จำนวนข้อมูล
$\bar{x}_1$	หมายถึง	คะแนนเฉลี่ยของข้อมูลชุดที่ 1
$\bar{x}_2$	หมายถึง	คะแนนเฉลี่ยของข้อมูลชุดที่ 2
s_1	หมายถึง	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนชุดที่ 1
s_2	หมายถึง	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนชุดที่ 2
s_1^2	หมายถึง	กำลังสองของความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนชุดที่ 1
s_2^2	หมายถึง	กำลังสองของความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนชุดที่ 2
n_1	หมายถึง	จำนวนข้อมูลชุดที่ 1
n_2	หมายถึง	จำนวนข้อมูลชุดที่ 2
t	หมายถึง	อัตราส่วนวิกฤติของข้อมูลที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน